

*Від колективу кафедри Основ
архітектури
та архітектурного проектування
КНУБА
О.С.Слепцов, завідувач кафедри,
доктор архітектури, професор*

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА ВИДАТНОГО КИЯНИНА

В різні роки на кафедрі Основ архітектури і архітектурного проектування працювало багато видатних педагогів – істориків архітектури та практикуючих архітекторів, особливе місце серед яких займає постать професора Віктора Васильовича Чепелика, педагога, архітектора, вченого. Вже чотирнадцять років його немає з нами, але його авторські методики викладання, наукові праці продовжують друге життя в роботах його учнів і послідовників не тільки в Україні, а й за кордоном, тому складається враження, що Віктор Васильович і зараз з нами, він тільки на хвилину вийшов з аудиторії, щоб через хвилину повернутись продовжити лекцію – як завжди, з безліччю цікавих фактів і мудрим гумором, який так запам'ятався всім, хто з ним спілкувався.

Як каже давня приказка, «той народ, який не пам'ятає свого минулого, не має права на майбутнє». Корінний киянин Віктор Васильович Чепелик, нащадок родини з чотирьохсотлітніми художньо-ремісничими традиціями, вважав метою свого життя «свідоме громадянське слугування Рідному Краєві і нашому Народові» через дослідження і популяризацію самобутньої української архітектури – і народної архітектури, і українського архітектурного модерну (це

його власний авторський термін), і українського необароко. Для цього протягом більше п'ятидесяти років наполегливо збирав і систематизував архівні джерела, здійснював обміри пам'яток, деякі з яких сьогодні вже зруйновані і збереглися лише в його унікальних витончених графічних малюнках. Віктор Васильович Чепелик першим звернув увагу громадськості і фахівців на феномен українського архітектурного модерну – національно-романтичного різновиду в модерні Україні.

Його працездатність була вражаючою: наукові дослідження регіональних особливостей українського житла, пропорційності в народній архітектурі, таємниць народних майстрів, синтезу мистецтв в інтер'єрі, неповторності українського архітектурного модерну, а ще – плідна педагогічна діяльність – сім лекційних курсів за власною авторською методикою, викладання архітектурного проектування на першому курсі архітектурного факультету, проведення екскурсій для студентів з метою ознайомлення з архітектурою рідного краю. Якщо зібрати разом всіх тих, хто навчався у Віктора Васильовича Чепелика, хто приходив до нього за порадою, слухав його лекції, читав численні публікації в газетах та журналах, мабуть, складеться населення великого міста. Цікавий феномен: студенти ЗОВСІМ не «прогулювали» його лекції, як-от ведеться у непосидючого студентства, - не тому, що боялися отримати «двійку» на іспиті, а тому, що кожна його лекція була дійсно неповторною і цікавою, пробуджувала у молоді прагнення любити Рідний Край і шанобливе ставлення до свого народу. Це була людина справді енциклопедичних знань: з ним можна було поспілкуватись на тему народної архітектури, він залюбки показував власні обміри об'єктів українського архітектурного модерну, проводив цікаві аналогії між народним костюмом і народною архітектурою, міг намалювати будь-яку пам'ятку західноєвропейської архітектури та її охарактеризувати і навчав студентів і аспірантів всьому тому, що вмів і знав сам. У багатьох колишніх студентів дбайливо зберігаються всі ці роки його статті в газетах та журналах, намальовані ним власноруч об'яви-малюнки про проведення лекцій чи екскурсій, записи його лекцій.

Віктор Васильович прожив яскраве творче життя. Народився він 14 березня 1927 року, з 1944 до 1948 року навчався на архітектурному відділенні Київського технікуму цивільного будівництва і одночасно з навчанням займався відбудовою зруйнованих під час Другої світової війни київських будинків. А ще – захоплювався малюванням, писав літературні твори. Згодом він з особливою теплотою згадував роки навчання на архітектурному факультеті Київського інженерно-будівельного інституту в 1948-1954 роках і своїх вчителів - професорів М.Северова, В.Леонтовича, І.Кириєнка, Й. Каракіса,

Ю. Асєєва. В ці ж роки з'являються його наукові роботи, які визначають напрями подальшої наукової діяльності: «Розвиток української архітектури в ХУІ-ХУІІст.», «Баштові композиції в українській архітектурі», за його ж ініціативи і під його редакцією видається збірник «Архитектурный журнал».

Після закінчення Київського інженерно-будівельного інституту В.Чепелик працював в проектних інститутах «Укргіпроздраве» та «ГСПИ-2», приймав активну участь в міських, республіканських та всесоюзних архітектурних конкурсах, за його проектами були збудовані об'єкти в Києві та на Київщині. Під керівництвом професора Я.А.Штейнберга навчався в аспірантурі КІБІ і все подальше життя згадував слова «Твори і публікуй не за принципом айсберга, а за способом Штейнберга», бо прізвище «штайнберг» означає повністю видиму кам'яну гору. Майстерністю малюнку та акварельного живопису оволодів у професорів О.Шовкуненка та С.Єржиківського при Академії архітектури УРСР. Під час навчання і після завершення аспірантури продовжував публікувати наукові роботи, захистив кандидатську дисертацію. В 1959-1963 роках розробив новаторську тему «Пропорційність в українській народній дерев'яній архітектурі», працював на кафедрі архітектурного проектування КІБІ. Все подальше життя В.В.Чепелика було пов'язано з викладацькою діяльністю на архітектурному факультеті КІБІ (зараз – КНУБА). Читав сім лекційних курсів, вів архітектурне проектування на 1 курсі, паралельно займаючись науковою діяльністю і проектними розробками. Його дослідження сконцентрувались в двох основних напрямках – українська народна архітектура (церкви, житло, господарі приміщення) і український архітектурний модерн – напрям в модерні, який базувався на використанні модернізованих форм народної української архітектури (отже, теж був пов'язаний з народною архітектурою). Втім, наукова діяльність В.В.Чепелика припала на ті часи, коли будь-як спроби висвітлення самобутності українського народу розглядалися як протиставлення принципу соціалістичного інтернаціоналізму і вважалися проявами «буржуазного націоналізму». Незважаючи на те, що дослідження українського архітектурного модерну В.Чепелик розпочав ще з 1945, а особливо з 1967 року, за життя йому так і не вдалося видати монографію (вона була видана вже після його смерті в 2000 році З.В.Мойсеєнко-Чепелик). В 1968 році він безуспішно намагався видати наукову роботу «Архітектурна творчість Дмитра Дяченка» і нарис про архітектора Віктора Троценка. Однак негативне ставлення до національної тематики не зупинило дослідника, і він надалі продовжував знаходити матеріали про видатних майстрів українського архітектурного модерну, обміряв об'єкти цього стилю в Києві, Полтаві, Харкові, Дніпропетровську, Одесі, Львові, на Полтавщині та Чернігівщині. Ще за життя йому з

величезними труднощами вдалося видати фрагменти рукопису монографії «Український архітектурний модерн». Наприкінці 1970-х та в 1980-х-1990-х роках виходили друком його статті в журналах «Народна творчість та етнографія», «Пам'ятки України» та «Строительство и архитектура». Тоді ж йому вдалося опублікувати цикл нарисів «Українська архітектура ХІУ-ХУІ ст.», взяти участь в колективній монографії «Етнографія Києва і Київщини». В ці ж роки В.В.Чепелику присудили вчене звання професора і обрали дійсним членом Української Академії архітектури та почесним доктором інституту НДІТІАМ.

Після публікації циклу нарисів «Українська архітектура» ними зацікавився журнал «Українська культура» і друкував підбірку з номера в номер протягом двох років, а потім частину їх надрукував часопис «Визвольний шлях» діаспори в Лондоні. На основі цих нарисів було видано монографію «Мова і архітектура», відмічену Фондом Сороса. Протягом 1992-1993 років в тижневику «Радослав» було видано цикл нарисів «Пам'ятки архітектури українського модерну», в педагогічному тижневику «Освіта» було опубліковано цикл статей «Український стиль в архітектурі шкіл», видано статті в збірнику «Архітектурна спадщина України».

Наукові роботи В.В.Чепелика використовують в своїй діяльності українські історики архітектури, мистецтвознавці, етнографи та киевознавці. Його наукова спадщина зацікавила дослідників національно-романтичного модерну в Москві та Санкт-Петербурзі, в Москві буде захищатись дисертація громадянки Франції на тему творчості архітектора Фетісова, де будуть посилання на наукові роботи В.В.Чепелика, присвячені українському архітектурному модерну. Це свідчить про те, що наукова спадщина В.В.Чепелика поширилась з території країн пострадянського простору на європейські терена...

Віктор Васильович Чепелик виховав цілу плеяду видатних архітекторів-практиків і істориків архітектури, які зараз плідно працюють в багатьох країнах світу, підготував кандидатів архітектури, а на кафедрі Основ архітектури та архітектурного проектування його численні учні читають лекційні курси та викладають архітектурне проектування за його авторською методикою і продовжують розпочаті ним дослідження української архітектури в своїх наукових роботах.

Використано матеріали автобіографії В.В.Чепелика (1996 р.) та його монографії «Український архітектурний модерн» (2000 р.)